

Savjetovalište za alkoholom uzrokovane probleme i alkoholizam u Zavodu za javno zdravstvo Međimurske županije

Diana Uvodić-Đurić, Berta Bacinger Klobučarić, Renata Kutnjak Kiš

Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije

Sažetak:

Alkoholizam je jedan od vodećih javnozdravstvenih problema te jedan od pet izabranih zdravstvenih prioriteta u Međimurskoj županiji.

U 2010. od ukupnog broja hospitaliziranih u ŽB Čakovec zbog duševnih poremećaja i poremećaja u ponašanju udio hospitalizacija zbog alkoholizma iznosio je 21.7 %. Alkoholizam i alkoholna ciroza jetre bili su peti po redu vodeći uzrok smrti u Međimurskoj županiji. Istraživanja provedena 2007.g. na slučajno izabranom uzorku učenika 7. i 8. razreda osnovne i 2. razreda srednje škole pokazala su da se početak pijenja pomiče u sve nižu životnu dob, mnogi naši ispitanici učestalije piju već od 7. razreda. U 2.r. srednje škole tri i više puta u životu je bilo pijano 66,3 % mladića i 47,7% djevojaka što se već smatra rizičnim ponašanjem.

Potaknut spoznajom i veličinom problema, ZZJZ Međimurske županije pokrenuo je rad Savjetovališta koje je osmišljeno kao lako dostupna pomoć osobama koje prepoznaju kod sebe ili kod bližnjih probleme vezane uz prekomjerno pijenje, s ciljem pronalaženja puteva uklanjanja navike pijenja, odnosno kod osoba bolesnih od ovisnosti - puteve izlječenja. Namjera pokretanja Savjetovališta jest i objedinjavanje različitih sustava koji se bave alkoholizmom te unaprijeđenje koordinacije između niza institucija i struka.

U Savjetovalištu rade osobe različitih struka (psiholog, liječnik, socijalni radnik i socijalni pedagog) koje svaka sa svojom ulogom pridonose procesu rehabilitacije i pomoći.

Uz mogućnost direktnog osobnog kontakta za koji nije potrebna uputnica, radi lakše dostupnosti korisnicima je na raspolaganju telefonski broj 099 222 1 888, online kontakt preko web stranice ZZJZ te Facebook profila čime se zakoračilo bliže javnosti, a rad savjetovališta oglašava se preko tiskanih letaka, plakata, kolumne u lokalnim novinama te radio emisija.

Prednosti ovako osmišljenog Savjetovališta su nerestriktivnost i nestigmatiziranje, što korisnicima pruža osjećaj sigurnosti.

Alkoholizam je najstarija i na našim prostorima, najraširenija bolest ovisnosti. Štetna uporaba alkohola jedan je od vodećih svjetskih zdravstvenih problema te prema podacima iz Global status report on alcohol and health, WHO, 2011. rezultira s 2.5 milijuna smrti u svijetu godišnje. Također, prema istom izvoru, 4% ukupne smrtnosti se može pripisati štetnoj uporabi alkohola koja je rizični faktor za preko 60 različitih vrsta bolesti i ozljeda i treći rizični čimbenik za ukupni morbiditet i onesposobljenost u svijetu, a drugi u Europi.

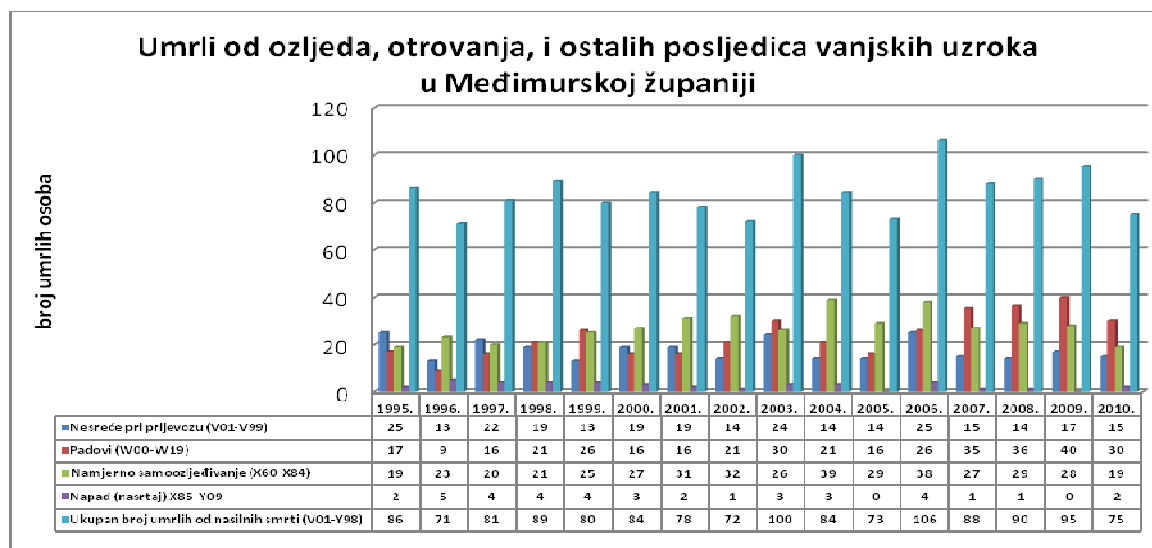
U svijetu se godišnje konzumira 6,13 litara čistog alkohola / per capita, a od toga se 1.76 l smatra neregistriranom potrošnjom.

S 15,6 l potrošnje alkohola po glavi stanovnika, Hrvatska je na osmom mjestu od 48 europskih zemalja. Od toga je 12,6 l legalna, a 2,5l neregistrirana potrošnja. (EU prosjek je 12,2 l / per capita). Smatra se da 9% muškaraca i 2% žena u dobi od 15.-64. godine (ukupno oko 5,5%) imaju ozbiljnih zdravstvenih problema (alcohol use disorders) zbog pretjerane upotrebe alkohola, a oko 5% odraslih muškaraca i 1% žena u Europi su ovisni o alkoholu.

Kako i u ostalim dijelovima Hrvatske, tako je i u Međimurskoj županiji alkoholizam jedan od vodećih javnozdravstvenih problema. Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, u 2010. godini, u svim stacionarnim ustanovama Republike Hrvatske je zbog duševnih poremećaja i poremećaja ponašanja bilo 713 hospitalizacija osoba s prebivalištem u Međimurskoj županiji, a udio hospitaliziranih zbog alkoholizma iznosio je 21.7 % (33,9% za muškarce i 4,7% za žene). Najveći dio (oko 86%) osoba liječenih zbog alkoholizma (MKB šifra F.10), bolnički je zbrinut u Županijskoj bolnici Čakovec. Alkoholizam i alkoholna ciroza jetre bili su 2010. godine peti po redu vodeći uzrok smrti u Međimurskoj županiji.

Prekomjerna uporaba alkohola često je direktno povezana s namjernim i nenamjernim ozljeđivanjem. Prema nekim procjenama oko 30% nenamjernih ozljeda (prometne nesreće, utapanja, trovanja, posljedice padova) i 12% namjernih ozljeđivanja (samoubojstva, nasilje) mogu se povezati sa štetnom, prekomjernom uporabom alkohola.

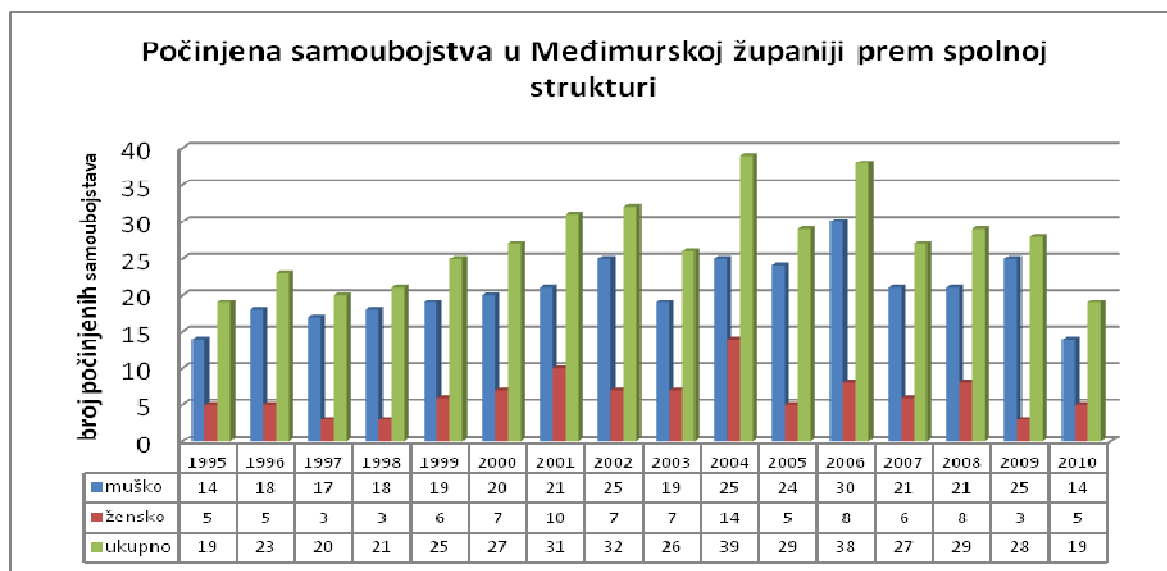
Grafikon 1. Umrli od ozljeda, otrovanja, i ostalih posljedica vanjskih uzroka u Međimurskoj županiji od 1995.-2010. godine

Zlouporaba alkohola jedan je od rizičnih čimbenika suicidalnog ponašanja odraslih, ali i djece i adolescenata.

U 2006.g. od 38 počinjenih samoubojstava u 10 osoba muškog spola je kao popratna dijagnoza bio naveden i alkoholizam (u 33% slučajeva), a godinu dana kasnije (2007.g.) je od 27 počinjenih samoubojstava, kod 8 muškaraca kao popratna dijagnoza bio naveden alkoholizam (čak 38%).

Grafikon 2. Broj počinjenih samoubojstava u Međimurskoj županiji od 1995.-2010. godine prema spolnoj strukturi

Pijenje alkohola kod nas je društveno prihvatljivo ponašanje. Alkohol je najstarije poznato sredstvo ovisnosti i veoma često prvo psihoaktivno sredstvo s kojim dolaze u kontakt naša djeca i mladi. Pojava prekomjernog pijenja alkohola među djecom i mladima sve je izraženija o čemu govore i rezultati brojnih istraživanja.

Prema rezultatima ESPAD istraživanja iz 2011.g. u Hrvatskoj se zamjećuje porast pijenja alkohola među mladima što nas smještava iznad europskog prosjeka između 37 zemalja. Prema podacima o opijanju u zadnjih 30 dana, naši su mladi na visokom 7.mjestu (u posljednjih 30 dana 24% dječaka i 17% djevojčica barem se jednom opilo). U ispijanju pet ili više pića za redom na trećem smo mjestu (59% dječaka i 48% djevojčica).

Pijenje alkohola sve je učestalija pojava i među mladima Međimurske županije. Istraživanja provedena 2007.g. na slučajno izabranom uzorku učenika 7. i 8. razreda osnovne i 2. razreda srednje škole pokazala su da se početak pijenja pomiče u sve nižu životnu dob, mnogi naši ispitanici učestalije piju već od 7. razreda. U 2.r. srednje škole tri i više puta u životu je bilo pijano 66,3 % mladića i 47,7% djevojaka što se već smatra rizičnim ponašanjem. Zabrinjavajuća je i pojava pijenja koje nema drugog razloga nego da se napije.

Pijenje alkohola najzastupljeniji je i najuobičajeniji način korištenja sredstava ovisnosti u našoj županiji. Stav obitelji o pijanju alkohola od izuzetne je važnosti za dijete, pijenje odraslih svojevrstan je putokaz djeci da je alkohol dopustiv i poželjan kad se odraste, te mladi pijenjem između ostalog žele i dokazati svoju „odraslost“.

Problematično pijenje mladih u Međimurskoj županiji tretiralo se do sada u nekoliko, međusobno više ili manje povezanih ustanova i institucija:

- ❖ HMP, liječnici obiteljske medicine
- ❖ Dječji odjel Županijske bolnice Čakovec u suradnji s Odjelom za psihijatriju
- ❖ CZSS, PUM, Pravosudna tijela
- ❖ Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije :
  - Djelatnost školske medicine
  - Djelatnost za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti (bivši Centar za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti)
- ❖ stručne službe osnovnih i srednjih škola

Tretman alkoholom uzrokovanih problema i već razvijene alkoholne ovisnosti i alkoholizma odraslih vršili su:

- ❖ Psihijatrijski odjel Županijske bolnice Čakovec
- ❖ Obiteljski liječnici, Patronažne sestre Doma zdravlja, HMP
- ❖ Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije :

- Djelatnost za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti (bivši Centar za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti)

- ❖ CZSS, PUM, Pravosudna tijela
- ❖ Nevladine udruge- klubovi liječenih alkoholičara: (6 KLA: Čakovec, Mursko Središće, Prelog, Donja Dubrava, Kotoriba, Sveta Marija)

Tijekom savjetovališnog rada u Djelatnosti školske medicine u 2011. godini u 4 ambulante školske medicine zabilježeno je preko 400 intervencija zbog dijagnoza iz spektra F00-F99: Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja. Značajan dio intervencija šifriran je kao poremećaj u ponašanju. Uvidom u medicinsku dokumentaciju uočava se da je u anamnestičkim podacima često zastupljena zlouporaba alkohola, ali se ponašanje nije kvalificiralo kao alkoholom uzrokovan problem. Samo dva posjeta evidentirana su pod dijagnozom F 10.

Evidentno je da je do sada rad na rješavanju ovog problema egzistirao kao niz samostalnih, nepovezanih cjelina.

Uočena je potreba povezivanja svih prije navedenih ustanova i institucija, između ostalog i zbog jednostavnijeg i preciznijeg praćenja i evidentiranja alkoholom uzrokovanih problema, uz mogućnost koordiniranja pojedinačnih intervencija.

U rješavanju problema koje nosi prekomjerno pijenje alkohola nužno je provođenje primarne, sekundarne i tercijarne prevencije, pri čemu zavodi za javno zdravstvo imaju ključnu ulogu u motivaciji promjene ponašanja, stjecanju uvida u problem, bilo da se radi o problemima koje nosi prekomjerno pijenje ili o već razvijenoj ovisnosti.

Potaknut svim ovim zapažanjima Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije pokrenuo je u prosincu 2011.g. rad Savjetovališta za alkoholom uzrokovane probleme i alkoholizam. Rad Savjetovališta najavljen je Okruglim stolom za stručnjake koji se bave ovim područjem, a održanim u okviru obilježavanja Mjeseca borbe protiv alkoholizma i drugih ovisnosti. Savjetovalište je predstavljeno i predstavnicima lokalne samouprave na Kolegiju načelnika i gradonačelnika, kolegiju stručnih suradnika osnovnih i srednjih škola, roditeljima srednjoškolaca te Vijećima za prevenciju gradova i županije. Posebna pažnja posvećuje se suradnji s radnim organizacijama održavanjem predavanja i radionica za zaposlenike.

Slika 1. U prosincu 2011.g. održan Okrugli stol: “Ovisnost o alkoholu-prijetnja ili izazov?” na kojem je najavljen početak rada Savjetovališta

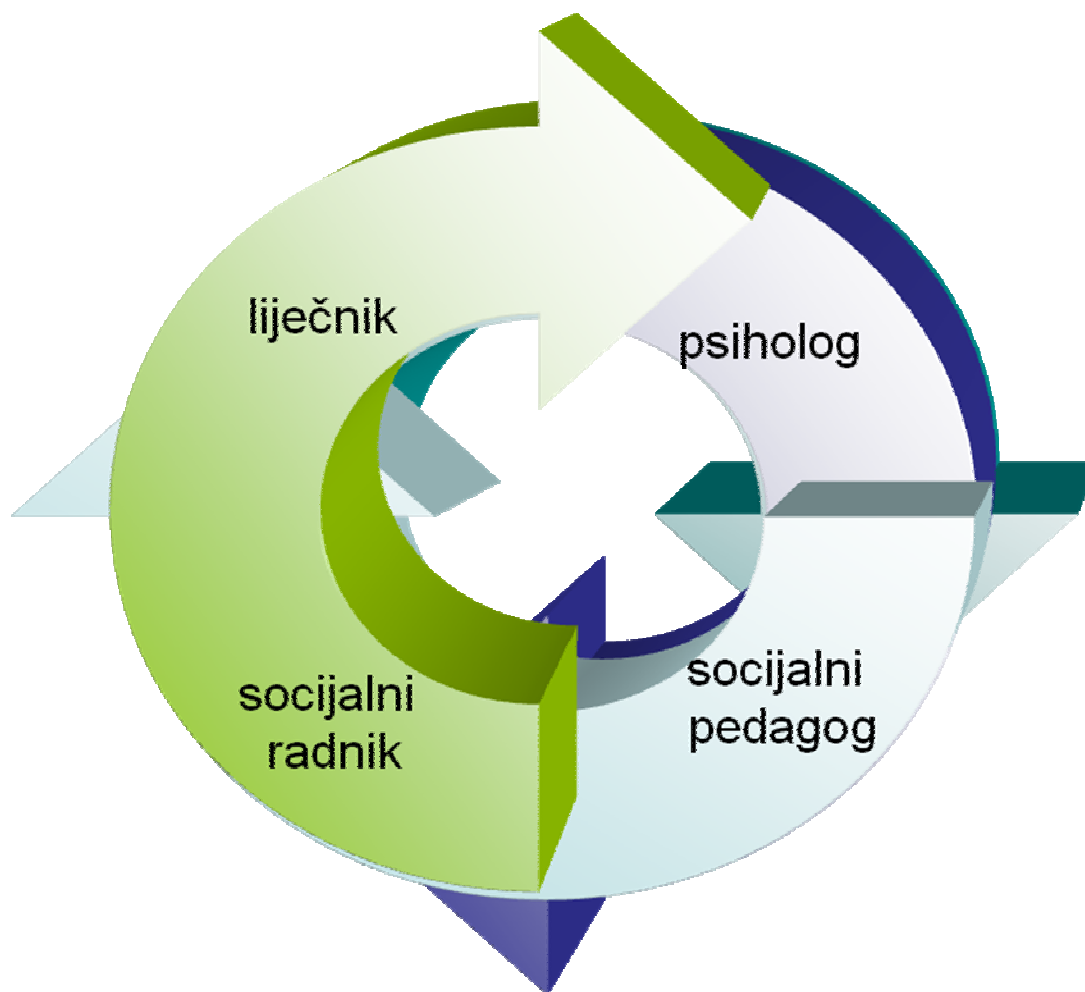
Savjetovalište je osmišljeno kao lako dostupna pomoć osobama koje prepoznaju kod sebe ili kod svojih bližnjih probleme vezane uz prekomjerno pijenje, s ciljem lakšeg pronalaženja puteva uklanjanja loše navike, odnosno kod osoba bolesnih od ovisnosti - puteve izlječenja.

Namjera pokretanja Savjetovališta bila je i objedinjavanje različitih sustava koji se bave alkoholizmom te unaprijeđenje koordinacije između niza institucija i struka. Jedan od važnih ciljeva bio je i izvući problem alkoholizma iz stručne izolacije i njegovo rješavanje usmjeriti prema pojedincu, ali i široj javnosti, pružanjem kvalitetnih usluga za zaštitu mentalnog zdravlja zasnovanih na djelovanju u lokalnoj zajednici, što je dio javnozdravstvenog djelovanja Zavoda za javno zdravstvo Međimurske županije.

Obzirom da alkoholizam dovodi do disfunkcionalnog ponašanja cijele obitelji, narušavanja međusobne komunikacije svih članova obitelji pri čemu uloge djece i odraslih često budu zamijenjene, što dovodi do onemogućavanja sazrijevanja mlađih članova obitelji, nameće se kao nužan rad s cijelom obitelji te je u radu potreban multidisciplinarni pristup.

Stoga u Savjetovalištu rade stručnjaci različitih profila koristeći u radu alate i znanje svoje struke te ga ispreplićući i dopunjavajući mogućnostima ostalih, kako bi svaki sa svojom ulogom, pridonosio procesu rehabilitacije i pomoći:

- liječnik specijalist školske medicine
- psiholog
- socijalna radnica
- socijalni pedagog.

Slika 2. Shema rada stručnjaka u Savjetovalištu

Uska suradnja uspostavljena je i sa stručnim službama škola, Centra za socijalnu skrb, PUM, pravosudnih i drugih institucija koje su uključene u rješavanje ove problematike. Posebno je važna suradnja s drugim zdravstvenim ustanovama (Psihijatrijski odjel ŽB Čakovec, Dječji odjel ŽB Čakovec, liječnici obiteljske medicine i HMP), a suradnja uključuje dvosmjernu komunikaciju i razmjenu informacija.

Važna je i suradnja s klubovima liječenih alkoholičara, udrugama samopomoći u kojima rade i stručni djelatnici, na način da se odrasle osobe koje se javljaju s već razvijenom alkoholnom ovisnošću prosljeđuju u tretman KLA kako bi se nastavilo liječenje i rehabilitacija. Ujedno stručnjaci iz Savjetovališta pružaju klubovima liječenih alkoholičara potrebnu stručnu pomoć u radu s ovisnikom i članovima obitelji, pogotovo u slučaju izraženog komorbiditeta uz alkoholizam.

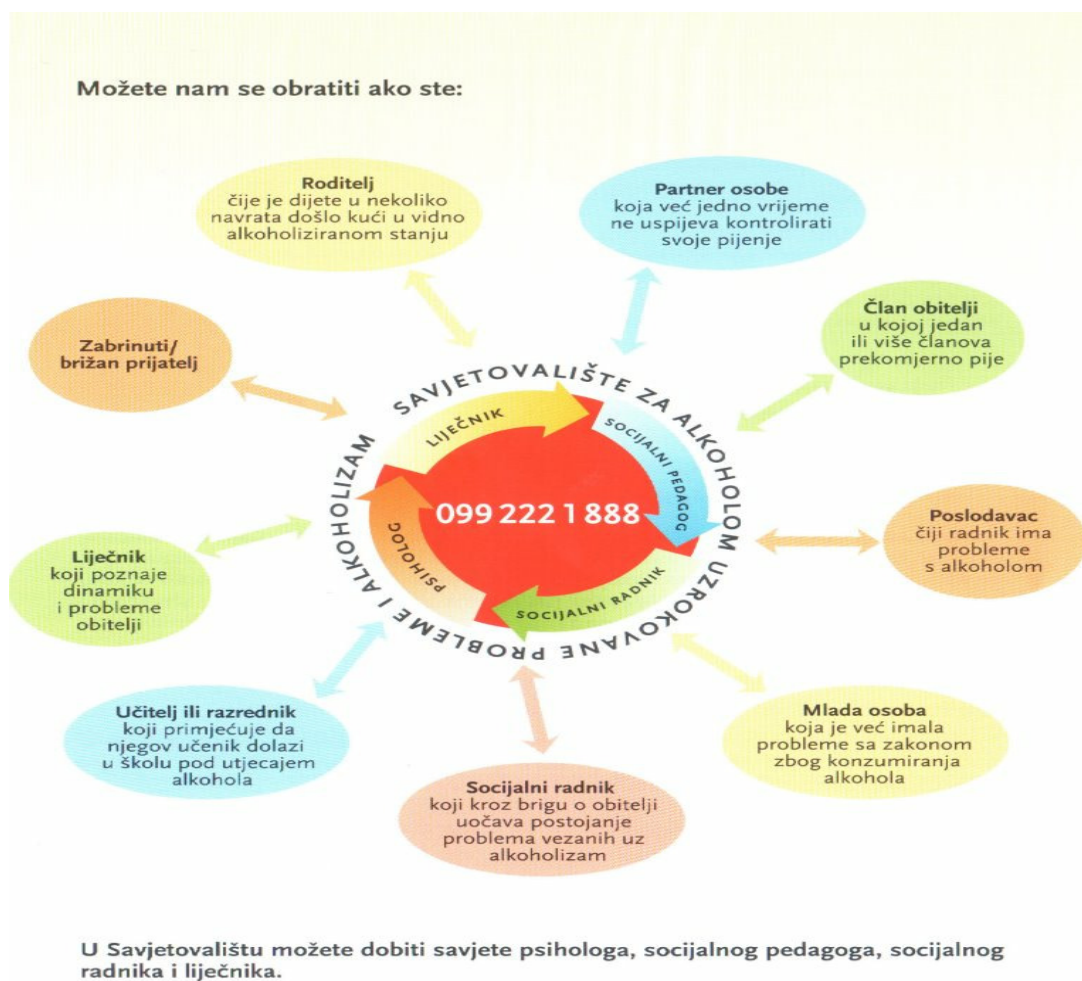
Rad Savjetovališta usmjeren je potrebama korisnika, kao pojedinca ili cijele obitelji, bez ograničenja vezanog za dob, spol, profesiju, ili sl.

Osobama u potrebi pružena je mogućnost za razgovor, edukaciju, savjetovanje, podršku, emocionalnu pomoć; sve u cilju osposobljavanja osobe da ukloni nepoželjni životni stil (prekomjerno pijenje) ili ukloni ovisnost, putem osvještavanja samog problema, učenja uspješnog suočavanja sa svakodnevnim nedaćama, rješavanja emocionalnih i drugih poteškoća, izgradnje prihvatljivih životnih navika. Izuzetan naglasak stavljamo na intervencije koje obuhvaćaju postupke odvikavanja, a prema potrebi savjetujemo intenzivno liječenje olakšavajući put do bolničkog tretmana ili Kluba liječenih alkoholičara, dakle, kroz suradnju s drugim institucijama i organizacijama koje pridonose liječenju i oporavku ovisnika. Ponekad se potrebno angažirati i u rješavanju socijalnih problema koji ne dopuštaju alkoholičaru da se osloboditi pritisaka i napetosti, ili pak se angažirati u rješavanju obiteljskih ili drugih poteškoća koje su povod prekomjernom pijenju.

U Savjetovalištu se direktno može javiti:

- Roditelj, koji primjećuje da mu dijete dolazi kući u vidno alkoholiziranim stanju, i ima probleme u ponašanju koji su rezultat pijenja alkohola,
- Partner osobe koja već neko vrijeme ne uspijeva kontrolirati svoje pijenje,
- Član obitelji u kojoj jedan ili više članova prekomjerno pije,
- Liječnik koji poznaje dinamiku i probleme obitelji i u njoj prepoznaje prekomjerno pijenje,
- Učitelj, razrednik, djelatnik škole, koji primjećuje da učenik dolazi u školu pod utjecajem alkohola,
- Socijalni radnik koji kroz brigu o obitelji uočava postojanje problema vezanih uz alkoholizam,
- Mlada osoba koja je već imala probleme sa zakonom zbog konzumiranja alkohola,
- Poslodavac čiji radnik ima probleme s alkoholom,
- Zabrinuti i brižan prijatelj.

Slika 3. Zadnja stranica letka kojim se oglašava rad Savjetovališta

Za dolazak u Savjetovalište nije potrebna uputnica što značajno skraćuje i olakšava put osobi koja odluči potražiti pomoć. Moguće je doći osobno u Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije, a radi što lakše dostupnosti, otvorena je i posebna telefonska linija i oglašen poseban telefonski broj: **099 222 1 888**.

Uz mogućnost direktnog osobnog kontakta, radi usmjerenosti ka radu s mlađim dobnim skupinama, korisnicima su na raspolaganju i načini komunikacije primjereniji mladima:

- online kontakt preko web stranice ZZJZ,
- Facebook profil.

Rad Savjetovališta oglašava se i preko tiskanih letaka, plakata te radio emisija. Jednom tjedno stručnjaci koji rade u Savjetovalištu pišu kolumnu u lokalnim novinama u kojoj obrađuju razne teme vezane uz problem alkoholizma. Do sada je objavljeno 40 dobro prihvaćenih i čitanih članaka.

Dostupnost, nerestriktivno i nestigmatizirajuće okruženje koje doprinosi osjećaju sigurnosti osobe koja je odlučila potražiti pomoć, razlog su dobre prihvaćenosti ovog načina rada te je samo u prvih 6 mjeseci rada u tretmanu bilo preko 50 osoba.

Uz programe primarne prevencije koje provodi i potiče Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije, ovakav savjetovališni rad koji povezuje stručne službe i institucije koje se bave ovom problematikom, pokazuje se kao iznimno koristan i važan u rješavanju alkoholom uzrokovanih problema u djece i mladih, ali i odraslih članova njihovih obitelji.

Izvor podataka:

1. World Health Organisation. Global status report on alcohol and health. Geneve:WHO,2011.Dostupno na URL adresi:
2. http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/msbgsruprofiles.pdf. Datum pristupa informaciji: 01.studenog 2012.
3. Silobrčić Radić M, Jelavić M, Epidemiološki pokazatelji mentalnog zdravlja županija. Hrvatski zavod za javno zdravstvo: Tečaj trajne edukacije “Edukacijom o mentalnom zdravlju protiv stigme mentalnog poremećaja”, Zagreb, 18. Studeni 2011.
4. Kuzman M, Pavić Šimetin I, Pejnović Franelić I, Markelić M, Hemen M. ESPAD, The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs 2011., Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Zagreb, 2012. Dostupno na URL adresi:
5. http://www.hzjz.hr/skolska/espac_2011.pdf. Datum pristupa informaciji: 01.studenog 2012.

6. Zdravstveno stanje pučanstva i rad zdravstvene djelatnosti u Međimurskoj županiji 2010. godine. Čakovec: Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije, 2011.
7. Uvodić-Đurić D, Kutnjak Kiš R, ur. Mladi i sredstva ovisnosti. Stavovi, navike i korištenje sredstava ovisnosti kod djece i mladih Međimurske županije. Čakovec: Međimurska županija, 2007.